

Aldring og helse
Nasjonalt senter

Pasient- og brukerrettighetsloven (pbrl.) kapittel 4 A

Innlegg Psyk-IT 17.01.2023 ved jurist Ane Stavrum

Disposisjon

- Innledning
- Hva er tvang?
- Pbrl. 4 A - Helsehjelp til pasienter uten samtykkekompetanse som motsetter seg helsehjelpen mv.

Utgangspunkt

- Utgangspunktet er at voksne personer bestemmer over seg selv.
- Rett til selvbestemmelse og personlig frihet er grunnleggende menneskerettigheter.
- Retten til selvbestemmelse og personlig frihet (og andre rettigheter) gjelder også personer som har demens, psykisk sykdom, utviklingshemming.
- Unntak fra selvbestemmelse og personlig frihet – det må følge av loven – legalitetsprinsippet- eller et rettslig grunnlag.
- For eksempel gir pasient- og brukerrettighetsloven kapittel 4 A hjemmel/rettslig grunnlag til å gi tvungen somatisk helsehjelp.

Hva er tvang?

- Tvang er i helse- og omsorgstjenesten å gjøre tiltak som pasienten/brukeren motsetter seg.
- Tvang er også tiltak som er så inngripende at de uansett regnes som tvang.

Virkningene av å bruke tvang

- Å bruke tvang mot en person er inngripende.
- Følgene kan være smerte, utilpasshet, skade og i verste fall død.
- Samtidig kan tvang være nødvendig for å gi nødvendige helse- og omsorgstjenester.

Grunnleggende vilkår for å bruke tvang

1. Du må ha hjemmel i lov eller et rettslig grunnlag.
2. Tvangen må være nødvendig.
Du må ikke bruke mer tvang enn det som er nødvendig i situasjonen, dvs. være forholdsmessig.
Tvangen skal fremstå som rimelig i situasjonen
Tvangen skal ikke være krenkende eller nedverdiggende.
3. Du må avslutte tvangen når den ikke lenger er nødvendig.

Pasient- og brukerrettighetsloven (pbri.) kapittel 4 A

Pasient- og brukerrettighetsloven (pbrl.) kapittel 4 A

- Omhandler helsehjelp til pasienter uten samtykkekompetanse som motsetter seg helsehjelpen.
- Formålet med kapittel 4 A er:
 1. Å sikre nødvendig helsehjelp til pasienter uten samtykkekompetanse.
 2. Å forebygge og redusere bruk av tvang.

Pasient- og brukerrettighetsloven § 4-3 annet ledd:

"Samtykkekompetansen kan bortfalle helt eller delvis dersom pasienten på grunn av fysiske eller psykiske forstyrrelser, senil demens eller psykisk utviklingshemming åpenbart ikke er i stand til å forstå hva samtykket omfatter."

Hvor gjelder pbrl. kapittel 4 A?

- Kommunal helse- og omsorgstjeneste
- Tannhelsetjenesten
- Spesialisthelsetjenesten

- Tvungen helsehjelp kan gis ulike steder, f. eks.:
- Hjemme, herunder omsorgsbolig
- Helseinstitusjon, for eksempel sykehjem og sykehus

Hva slags tvang åpner pbrl. kapittel 4 A for?

- Tvungen somatisk helsehjelp.
- Innleggelse og tilbakeholdelse i institusjon.
- Varslings- og lokaliseringssystemer.
- Bevegelseshindrende tiltak som belter, sengehest og lignende.

Vilkår for bruk av tvang

01

Pasienten over 16 år

02

Pasienten har manglende
samtykkekompetanse

03

Pasienten har motstand mot
helsehjelpen

04

Gjelde somatisk, altså kroppslig
helsehjelp

Vilkår for bruk av tvang

05

Tillitsskapende tiltak må være forsøkt, med mindre formålsløst

06

Hindre vesentlig helseskade

07

Helsehjelpen må være nødvendig

08

Tiltaket må være forholdsmessig

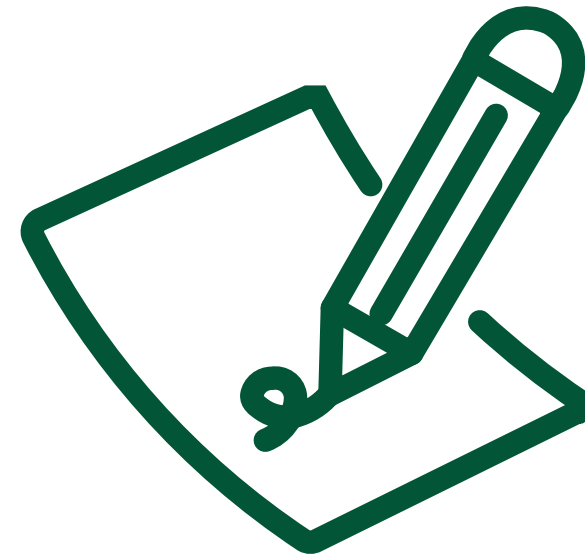
09

Krav om helhetsvurdering

Vilkår for bruk av tvang

Saksbehandling

- Bruk av tvang etter kapittel 4 A må dokumenteres **både** i journal og fattes vedtak.
- Helsepersonell plikter å føre journal fortløpende.
- Nødvendige og relevante opplysninger.
- Journalføring skal bidra til kvalitet og kontinuitet i behandlingen.
- Viktig ved etterprøving, for eksempel ved klage, på helsehjelpen.

Pbrl. kapittel 4 A-vedtak

§ 4 A –vedtak

- Det **skal** fattes vedtak ved tvungenhelsehjelp, både i enkeltsituasjoner og mer langvarig bruk av tvang.
- Vedtaket treffes av helsepersonellet som har ansvaret for helsehjelpen.
- Øvre grense er ett år.
- Vedtaket gjelder fra vedtaksdatoen.
- Vedtaket sendes til overordnet faglig ansvarlig i kommunen og til statsforvalteren.

Pbrl. kapittel 4 A vedtak

- Ved alvorlige inngrep overfor pasienten, skal den som er ansvarlig for helsehjelpen samrå seg med annet kvalifisert personell.
 - Så langt det er mulig, så skal helsepersonellet innhente informasjon fra nærmeste pårørende om hva pasientens ville ha ønsket.
 - Pasienten skal som hovedregel informeres/underrettes om alle vedtak.
- Unntak der hvor helsehjelpen ikke kan gjennomføres hvis pasienten får informasjon.
 - **Eksempel**; legemidler skjult i maten.
- Nærmeste pårørende skal informeres.

Vedtak om somatisk helsehjelp til pasient uten samtykkekompetanse som motsetter seg helsehjelpen (Pasient- og brukerrettighetsloven kapittel 4 A)

NB! Les vedlagte veiledning for utfylling av skjemaet. Skjemaet skal fylles ut elektronisk før det skrives ut for signatur – rubrikkene ekspanderer etter behov.

1. Ansvarlig for helsehjelpen (vedtaksfatter) Jf. § 4A-5 første ledd

Navn	Stilling/yrke	Telefon
Virksomhet (navn, adresse)		

2. Hvem vedtaket gjelder (pasient)

Etternavn, fornavn	Fødselsdato
Bostedsadresse	Telefon

3. Beskrivelse av pasientens helsetilstand, hvilken helsehjelp som vurderes iverksatt og hvordan pasienten motsetter seg helsehjelpen Jf. §§ 4 A-2 og 4 A-3

--

Oppsummering

- Tvang
- Pbrl. kapittel 4 A
- Saksbehandling

Aldring og helse
Nasjonalt senter